Índex

Introducció.....15

Capítol 1. Conceptualització d'educació i el seu estudi. Les Ciències de l'Educació
Isabel del Arco Bravo 17
1. Concepte d'educació.....17
2. Principis de l'educació.....20
3. El concepte d'educació i la seva relació amb altres termes.....20
3.1 Formació.....20
3.2 Ensenyament/Aprenentatge (E/A).....21
3.3 Instrucció 21
3.4 Adoctrinament. Ensinistrament 22
3.5 L'autoeducació i l'heteroeducació.....22
4. Dimensions del concepte d'educació.....22
4.1 L'educació com a procés.....22
4.2 L'educació com a sistema.....24
4.3 L'educació com a organització 25
5. L'educabilitat i els seus límits.....28
6. Les Ciències de l'Educació: definició.....29
6.1 La Teoria i Història de l'Educació.....31
6.2 La Didàctica en el marc de les Ciències de l'Educació.....34
6.3 L'Organització Escolar 40
Bibliografia 45

Capítol 2. Breu història de l'educació: dels inicis a l'escolarització obligatòria
Ramon Camats Guàrdia i Isabel del Arco Bravo 47
1. Introducció.....47
2. L'educació a l'antiguitat 48
2.1 L'educació a l'antic orient 48
2.2 L'educació del ciutadà grec: Esparta i Atenes 50
2.3 L'educació dels sofistes i Sòcrates.....53
2.4 L'educació segons Plató 56
2.5 L'educació segons Aristòtil.....57
2.6 L'educació en el món hel·lenístic-romà.....59

3. L'educació i el Cristianisme 63
3.1 L'educació a l'Edat Mitjana 63
3.2 L'ensenyament escolàstic 65
4. El renaixement i l'humanisme a l'educació 65
4.1 Característiques pedagògiques de l'humanisme 65
4.2 Reforma i contrareforma 70
4.3 Els orígens de la ciència moderna: el mètode de Descartes 72
4.4 La renovació pedagògica del s XVII: Comenius 73
4.5 Racionalisme i empirisme 76
4.6 La il·lustració: Rousseau i Kant 77
5. L'època contemporània 80
5.1 Pestalozzi, Johann Heinrich 80
5.2 Fröbel 81
Bibliografia 83

Capítol 3. Teories educatives al llarg del s. XX: els moviments de renovació pedagògica
Isabel del Arco Bravo 85
1. Introducció 85
2. Moviment pedagògic de l'Escola Nova o Escola Activa: renovació pedagògica 86
2.1 John Dewey 86
2.2 Maria Montessori 88
2.3 Ovide Decroly 91
2.4 Célestin Freinet i l'Escola Col·laborativa 93
2.5 Rosa Sensat Vilà 95
2.6 Roger Cousinet 96
3. Pedagogia i educació socialista: Anton Makarenco 98
4. Corrents educatives antiautoritàries: les Escoles Llibertàries 100
4.1 Ferrer i Guàrdia i l'Escola Moderna 100
4.2 Alexander Sutherland Neill i l'experiència de Summerhill 103
5. Teories educatives personalistes: Paulo Freire 105
6. Teories crítiques a l'educació escolar 109
6.1 Paul Goodman i la deseducació obligatòria 110
6.2 La desescolarització de la societat d'Ivan Illich 112
Bibliografia 115

Capítol 4. L'educació al s. XXI: els reptes de l'escola del futur
Isabel del Arco Bravo 117
1. La societat del s. XXI 117
2. L'educació en la Societat del Coneixement i en un món globalitzat 119
3. L'atenció a la diversitat en l'educació del s. XXI 124

3.1 Factors que han motivat l'evolució i canvi de l'Educació Especial 125
3.2 De l'enfocament centrat en el dèficit a l'enfocament centrat en les necessitats educatives especials (NEE). De la segregació a la integració 126
3.3 De la integració a la inclusió 131
3.4 Justificació de la inclusió 135
3.5 Crítiques al model 138
3.6 L'escola per a tothom a Catalunya 138
4. Vers una educació per a tothom i al llarg de la vida 146
5. Transparència i educació de qualitat 147
6. L'educació pel desenvolupament sostenible (EDS): nou paradigma 150
6.1. Característiques de l'EDS 152
6.2 L'EDS i els valors 152
7. Reptes de futur de l'educació del s. XXI 153
Bibliografia 157

Capítol 5. Legislació Educativa: des de la LGE fins a la LOMCE
Isabel del Arco Bravo 159
1. Els canvis legislatius en el sistema educatiu espanyol 159
2. Les darreres lleis orgàniques en matèria d'educació 160
2.1 La LGE de 1970: temps d'estabilitat per al sistema espanyol 160
2.2 La reforma del sistema: LOECE, la LODE i la LOGSE 160
2.3 La LOQE com a reforma de la reforma 165
3. La LOE i el treball per competències 166
3.1 El concepte de competència 167
3.2 Tipus de competències 168
4. La LOMCE: Llei Orgànica per a la Millora de la Qualitat Educativa. 2013 181
Bibliografia 189

Capítol 6. Context educatiu a primària: estructura i organització
Jaume Suau Castro 191
1. Organització educativa 191
1.1 Concepte. Continguts i principis de l'organització 191
1.2 Organització i gestió. L'escola com a organització complexa 192
1.3 L'Organització Escolar dins les Ciències de l'Educació 194
2. Paradigmes i models en l'Organització Escolar 197
2.1 Teoria racional 197
2.2 Teoria interpretativa 198
2.3 Teoria política, crítica o sociocrítica 198
2.4 Teoria ecològica o de conjunt 199
3. Tipus d'escoles 199

3.1 Centres docents públics i privats 200
3.2 Trets dels alumnes 202
3.3 Nombre d'alumnes del centre docent 202
3.4 Les escoles rurals 203
3.5 Les Zones Escolars Rurals (ZER) 204
Bibliografia 205

Capítol 7. La gestió als centres educatius: òrgans de gestió i control (lideratge)
Àngel Melero Ribes i Jaume Suau Castro 207
1. Introducció 207
2. El govern institucionalitzat: òrgans de govern 208
2.1 Organigrama dels centres educatius 209
2.2 Òrgans de govern unipersonals 212
2.3 Òrgans col·legiats de participació en el govern 220
2.4 El pressupost 225
Bibliografia 227

Capítol 8. Organització del professorat, alumnat i pares. Participació de la comunitat educativa
Àngel Melero Ribes, Jaume Suau Castro i Òscar Flores Alarcia 229
1. Introducció 229
2. Organització del professorat 230
2.1 Estructura vertical 232
2.2 Estructura horitzontal 234
2.3 Tipus de coordinacions 235
3. Organització de l'alumnat 240
3.1 L'admissió dels alumnes 240
3.2 Models d'agrupament 241
3.3 Les coordenades verticals i horitzontals com a models d'organització 242
3.4 L'organització de l'alumnat a l'aula 248
3.5 La promoció dels alumnes 249
4. La comunitat educativa 249
4.1 La carta de compromís 250
4.2 Els pares i les mares 252
4.3 Els plans educatius d'entorn 253
4.4 L'educació en el lleure 255
4.5 Els plans i programes socioeducatius 255
Bibliografia 256

Capítol 9. El procés d'ensenyament-aprenentatge en l'educació primària
Òscar Flores Alarcia 257
1. Concepte i característiques de l'acte didàctic 257
2. Elements que integren l'acte didàctic 258
2.1 El docent 260
2.2 El discent 265
2.3 El contingut o matèria 268
2.4 El context d'aprenentatge 269
2.5 Les estratègies metodològiques 272
Bibliografia 272

Capítol 10. Currículum i models curriculars. Primer nivell de concreció curricular a l'educació primària
Jaume Suau Castro 275
1. Definició de currículum 275
2. Història del currículum 276
2.1 L'evolució històrica del currículum com a camp d'estudi 276
2.2 Història del currículum com a evolució dels mètodes d'ensenyament 276
3. Concepte de currículum 277
3.1 Naturalesa del currículum 277
3.2 Característiques generals 279
3.3 Fonaments bàsics dels que parteix el currículum 279
4. Didàctica i currículum 280
4.1 Relació entre Didàctica i currículum 280
4.2 Currículum ocult 281
4.3 Currículum integrat 281
5. Bases del currículum 282
5.1 Bases psicològiques 282
5.2 Bases pedagògiques 283
5.3 Bases sociològiques 284
5.4 Bases epistemològiques 284
6. Teories del currículum 285
6.1 Teoria tècnica 285
6.2 Teoria pràctica 286
6.3 Teoria crítica 288
7. Models curriculars 289
7.1 Model tradicional 289
7.2 Model humanista 289
7.3 Model tecnològic 289
7.4 Model crític/investigador 289
7.5 Quadre de relacions 290

8. Nivells de concreció del currículum 290
Bibliografia 291

Capítol 11. Segon nivell de concreció curricular: els projectes dels centres educatius
Òscar Flores Alarcia 295
1. Introducció 295
2. El Projecte Educatiu 295
3. El desplegament curricular 296
3.1 Integració del objectius d'etapa i de les àrees amb les competències bàsiques 298
3.2 Anàlisi del suport disciplinari, interdisciplinari i metadisciplinari de les competències bàsiques 300
3.3 Distribució horària 301
4. El Projecte Lingüístic 302
4.1 Origen i definició 302
4.2 Marc normatiu del Projecte Lingüístic (PLC) 305
4.3 Principis generals del PLC 306
5. El Projecte de Convivència 307
5.1 Definició 307
5.2 Marc legal del Projecte de Convivència 308
6. Els Plans d'Autonomia 308
6.1 Definició 308
6.2 Elements del pla estratègic d'un centre 309
7. El Pla Anual de Centre 310
Bibliografia 311

Capítol 12. Tercer nivell de concreció: la programació d'aula. Contextualització i competències
Ramon Camats Guàrdia 313
1. Introducció 313
2. El tercer nivell de concreció: la programació d'aula 314
2.1 Contextualització 314
2.2 La programació d'aula 317
2.3 Justificació 317
2.4 Concepte de programa 318
2.5 Planificació 319
3. Components de la programació d'aula 320
3.1 Objectius d'aprenentatge 322
3.2 Competències bàsiques (CB) 323
3.3 Continguts 329
3.4 Metodologia i seqüència didàctica 329
3.5 Atenció a la diversitat 331

3.6 Criteris d'avaluació....332
Bibliografia....333

Capítol 13. Objectius i continguts
Ramon Camats Guàrdia....335
1. Introducció....335
2. Els objectius....335
2.1 Concepte d'objectiu....335
2.2 Jerarquia dels objectius: les taxonomies....339
2.3 Classes i formulació d'objectius....348
3. Els continguts....350
3.1 Concepte de contingut....350
3.2 Selecció i seqüenciació de continguts....351
3.3 Estructuració formal dels continguts....355
3.4 Tipus de continguts a la LOGSE....357
Bibliografia....358

Capítol 14. mètodes didàctics i activitats d'aprenentatge
Òscar Flores Alarcia....359
1. Conceptes de mètode i tècnica....359
2. Principis metodològics....361
3. Classificació general dels mètodes....363
4. Les activitats d'aprenentatge....364
4.1 Característiques de les activitats....365
4.2 Classificació de les activitats segons criteris didàctics....366
4.3 Criteris en la selecció d'activitats....368
4.4 Disseny d'activitats didàctiques....369
4.5 Tipus d'activitats....370
4.6 Les TIC i les activitats d'aprenentatge....373
Bibliografia....377
Annex....378

Capítol 15. Materials, recursos i temporització
Àngel Melero Ribes i Òscar Flores Alarcia....383
1. Introducció....383
2. L'espai escolar....384
2.1 Els elements estructurals....386
2.2 Mobiliari i equipament....389
3. El material didàctic....390
3.1 Definició i classificació del material didàctic....391
3.2 Tipus de materials didàctics....392
3.3 Dissenyar, produir i seleccionar materials didàctics....398

3.4 Avaluació de materials didàctics 399
3.5 La importància de l'experiència directa en l'aprenentatge 401
4. Recursos funcionals 401
4.1 Organització del temps (temporització) 402
4.2 La normativa 403
Bibliografia 404

Capítol 16. L'avaluació
Jaume Suau Castro 407
1. Introducció 407
2. Concepte 408
3. Components bàsics de l'avaluació 411
3.1 L'avaluació en funció del moment, la finalitat, l'objecte i l'avaluador 411
3.2 L'avaluació mitjançant criteris i indicadors 416
4. Tècniques i instruments d'avaluació 417
5. El tractament de l'avaluació en la programació didàctica 421
Bibliografia 423

Capítol 17. La innovació educativa
Isabel del Arco Bravo 425
1. Conceptualització d'innovació 425
1.1 Vers una definició d'innovació educativa 425
1.2 Diferents perspectives del procés innovador 429
1.3 La innovació des dels diferents paradigmes educatius 431
1.4 Dimensions de la innovació 433
2. Les fases del procés innovador 434
3. Les estratègies d'innovació 436
4. Factors motivadors i inhibidors de la innovació educativa 437
Bibliografia 439